

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Асоціація університетів України
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська міська рада
Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція»**

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

ІІІ МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ»**

18-21 травня 2017 року

Місце проведення:

**Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)**

**Одеса
2017**

СТАНОВЛЕННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ВИХОВАТЕЛЯ У ВИМІРАХ ТЕОРІЇ ПРОФЕСІОГЕНЕЗУ ОСВІТЯНСКИХ КАДРІВ

Гузій Н. В.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна

Успішне здійснення кардинальних перетворень в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства, збагачення інтелектуального, духовного, культурно-творчого потенціалу нації зумовлює значне підвищення вимог до учителя-вихователя та рівня його педагогічного професіоналізму. Формування, розвиток, вдосконалення професіоналізму освітянських кадрів є цілісним складним гетерогенним процесом професіогенезу, в якому особливого значення набуває етап професійної підготовки майбутніх освітянських кадрів у період навчання у вищій педагогічній школі.

Складне явище професіоналізації особистості фахівця у його різноманітних аспектах стало предметом досліджень акмеології, психології праці, професійної педагогіки, ергономіки. Наповнення поняття професіоналізації соціологічним змістом переважно відображає конкретно-історичний етап еволюції професії, розвиток і перетворення професійної структури суспільства, виявлення специфічних характеристик професійних груп на рівні нормативних вимог до виконання людиною професійної ролі (В.В. Давидов, В.Г. Подмарков, В.Я. Суслов, В.Н. Турченко, Е.А. Шаповалов та ін.). Психолого-педагогічні ракурси професіогенезу фахівця досліджуються у руслі цілісної теорії професіоналізації, представлені працями В.О. Бодрова, Є.О. Клімова, Г.М. Кочетова, А.К. Маркової, Ю.П. Поваренкова, О.І. Турчинова, В.Д. Шадрикова та ін. та пов'язуються з формуванням його професійно-важливих якостей, становленням професійного типу особистості та визначенням соціально-педагогічних і психологічних механізмів й детермінант продуктивної динамічності цього процесу. У сучасних педевтологічних та дидактичних дослідженнях ствердилися акме-зорієнтовані моделі високопродуктивної педагогічної праці статичного характеру, здебільшого описані в дефініціях педагогічної майстерності (Є.С. Барбіна, І.А. Зязюн, Н.В. Кузьміна, М.В. Кухарев, В.О. Сластьонін, Г.І. Хозяїнов та ін.), педагогічної творчості (В.І. Загвязинський, В.А. Кан-Калик, В.В. Сидоренко, С.О. Сисоєва, Р.П. Скульський, І.П. Радченко та ін.), педагогічної культури (Є.В. Бондаревська, В.М. Гриньова, Т.В. Іванова, І.Ф. Ісаєв, Л.С. Нечипоренко та ін.), педагогічного професіоналізму (І.Д. Багаєва, Л.К. Гребенкіна, Н.В. Гузій, Н.В. Кузьміна, М.А. Марина, І.П. Підласий, Т.Д. Федірчик та ін.) тощо.

Професіоналізація як цілісний неперервний процес становлення особистості фахівця співвідноситься як із процесами соціалізації, так і індивідуалізації особистості (Є.О. Климов, Г.М. Кочетов, Б.Ф. Ломов, А.К. Маркова, К.К. Платонов, Ю.П. Поваренков, Є.І. Рогов, К.П. Селєзньов, О.І. Турчинов, В.Д. Шадриков та ін.). А.К. Маркова (1996) визначає професіоналізацію один із аспектів соціалізації особистості, а становлення професіонала – одним з аспектів розвитку особистості, вважаючи особистісний простір ширшим за професійний і при цьому вказуючи на індивідуальний характер цих процесів та їх співвідношення. Г.М. Кочетов (1975), розуміє професіоналізацію творчою продуктивною частиною соціалізації людини, що завершує останню і впливає на спосіб життя особистості, коло її спілкування, навіть місце проживання тощо. Є.І. Рогов (1996) зауважує, що професіоналізація виступає частиною соціалізації особистості, а також протистоїть спеціалізації іншого роду, результатом якої є розподіл цілісного акту людської діяльності на окремі операції, що здійснюються конкретним індивідом. Ю.П. Поваренков (2002) же вказує, що професіоналізація може розглядатись як особлива форма соціалізації й індивідуалізації особистості, а особистісними критеріями професіоналізації визначає професійну продуктивність з погляду якості, надійності вирішення професійних завдань; професійну ідентичність – значущість професії для особистості як засобу власного розвитку; професійну зрілість – сформованість особистісних механізмів регулювання професійним розвитком. Отже, процеси професіоналізації, соціалізації, індивідуалізації особистості фахівця, як і становлення його професіоналізму складним чином взаємозв'язані.

Становлення педагога-професіонала, формування й удосконалення його педагогічного професіоналізму зумовлюється особистісним розвитком. Професіоналізація особистості педагога невід'ємна від соціалізації, а особистісний простір у цілому є ширшим за професійно-педагогічний, хоча й впливає на цілісний розвиток особистості вчителя-вихователя.

Поняття професійно-особистісного розвитку педагога І.Д. Лушніков (1993) трактує як інтегративну системну єдність особистості та діяльності вчителя, що охоплює цілісність загальнокультурного і професійно зумовленого прояву особистості в культурі педагогічної діяльності, а також забезпечує функціонування взаємодії особистості і діяльності педагога». Така системна єдність особистісної і діяльнісної складових послідовно змінюється відповідно до етапів педагогічної освіти і синтезує в собі ціннісні орієнтації, якості особистості і професійної діяльності. З погляду П.Е. Решетникова (2001) професійно-особистісний розвиток педагога є процесом і результатом становлення фахівця як суб'єкта педагогічної діяльності, пізнання, спілкування, його

саморозвитку у взаємодії з середовищем, що ґрунтується на закономірних поетапних змінах особистості в процесі освоєння об'єктів професійно-педагогічної культури, а також виступає найважливішою складовою особистісного зростання педагога, яке відображає його домінуючу спрямованість і своєрідність – центральні змістові аспекти цього складного та багаторівневого процесу. Змістова структура професійно-особистісного розвитку педагога, його внутрішні передумови, з погляду автора, визначаються такими інтегральними утвореннями, як інтелігентність, компетентність, операційно-технологічна готовність, творчий потенціал, професійна самосвідомість та їх генетичні зв'язки.

Особливий науковий інтерес становить концепція професійного розвитку вчителя Л.М. Мітіної (1998), в якій теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено альтернативні стратегії професіоналізації особистості вчителя – адаптація і розвиток. При першій моделі (адаптації) професійне функціонування вчителя детермінується головним чином суперечностями зовнішнього характеру – між вимогами професійного співтовариства до педагога та його можливостями, досвідом, стилем діяльності, а динаміка професійного розвитку визначається стадіями адаптації, становлення, стагнації. Справжній же професійний розвиток педагога автор пов'язує з його здатністю до саморозвитку як внутрішньою активністю вчителя з перетворення себе на основі розв'язання переважно внутрішніх суперечностей. У такому розумінні професійно-педагогічний розвиток є неперервним процесом самопроєктування особистості вчителя, в якому виділяються стадії самовизначення, самовираження, самореалізації, при цьому підкреслюється нелінійність, спіралеподібність їх взаємозв'язків.

Розглянуті наукові підходи в теоріях професіогенезу освітянських кадрів дозволяють виділити наступні вихідні позиції щодо становлення основ педагогічного професіоналізму майбутнього вчителя-вихователя:

- педагог-професіонал «виростає» з особистості, тому становлення педагогічного професіоналізму майбутнього вчителя має спиратися на загальний соціально-психологічний розвиток особистості і його постійне збагачення;

- між процесами професіоналізації, соціалізації, індивідуалізації особистості педагога існують складні діалектичні взаємозв'язки і взаємозумовленість, що відображає співвідношення розвитку особистісного і професійного простору вчителя-вихователя в їх неповторній самотності. Якщо професійний простір переважно визначає функціонування педагога у сфері професії, то особистісний виступає швидше його зовнішнім середовищем. Розширення ж особистісного простору при повноцінному професійному сприяє водночас становленню й удосконаленню професіоналізму, тим часом як їхнє вирівнювання або викривлення може призводити до стагнації і регресу;

- професійно-особистісний розвиток педагога відбувається паралельно в зовнішньому та у внутрішньому світі. До зовнішніх умов належить еволюційне відновлення вимог до педагогічної професії, створення нових теорій і технологій педагогічної праці, модернізація методичної бази, тим часом як внутрішні складаються з усвідомлення необхідності змін власних особистих і професійних якостей, мотиваційної й операційної готовності до професійно-особистісного саморозвитку і самовдосконалення;

- професійно-особистісний розвиток педагога є складним, неперервним, гетерогенним, багатоступеневим динамічним процесом, що охоплює значну траєкторію життєвого шляху педагога, складається із сукупності етапів, стадій, періодів, що мають поряд із загальними закономірностями і власну специфіку онто- і професіогенезу на кожному з них.

САМОСВІДОМІСТЬ ЯК КАТЕГОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ АКМЕОЛОГІЇ

Гурін Р. С.

Університет Ушинського, Україна

Акмеологія (від давньогрецького акме – квітуча сила, вершина) – наука про досягнення людиною найвищих вершин у життєдіяльності та самореалізації творчого потенціалу, який є основою загальнолюдських потенційних можливостей [1, с. 80].

У вітчизняній психолого-педагогічній науці акмеологію визначають як галузь психологічної науки, що виникла на перехресті природничих, суспільних та гуманітарних дисциплін і вивчає феноменологію, закономірності та механізми розвитку людини на щаблі зрілості, особливо за умови досягнення нею високого рівня в цьому розвитку [4]. Зважаючи на це, методологія акмеології як науки про вершинні досягнення людини, розквіт її внутрішніх потенційних можливостей спирається на сукупність ідей про цінність людини та її духовного світу, здатність до творчого саморозвитку і самовдосконалення.